

ב. טענות וציפיות המשפחות

הקהילה היהודית בארגנטינה

במחצית שנות ה-70, הקהילה היהודית בארגנטינה היתה קהילה פעילה ותוססת, בעלת הזדהות חזקה וקשר חם עם מדינת ישראל והציונות. הקהילה היתה מאורגנת במאות ארגונים ומוסדות; עשרות בתי ספר יהודים ותנועות נוער, שכמכלול מקנים חינוך ותוכן לחיים היהודים שם. הקהילה מימנה בעצמה את מוסדותיה ותמכה בבניה הנזקקים. תחושת היהודים היתה של קהילה תומכת וסולידרית. לקהילה היתה נציגות פוליטית מרכזית אחת, אשר ייצגה את כל הארגונים והמוסדות היהודיים - ה-DAIA. היה זה ארגון בעל כוח פוליטי בלתי מבוטל.

המשפחות של הנעדרים המתגוררות בארגנטינה

במציאות שתוארה היה זה אך טבעי כי בני המשפחה של הנעדרים והעצורים, בתקופת המשטר הצבאי במדינה, יפנו אל מוסדות יהודים ו/או ישראלים לצורך קבלת תמיכה, מידע וסיוע בשחרורם. הפונים היו לא רק מקרב הפעילים בקרב הקהילה או מקרב מקורביה, אלא הגיעו פניות רבות גם ממשפחות שלא היו קשורות קשר ישיר עם מוסדות הקהילה או ארגוניה.

עם זאת, מהעדויות שהוגשו עד כה בפני הועדה, עולה תחושה אחרת. ראשית יש לציין כי יש שוני בין התחושות המשפחות של נעדרים לבין אלו של הנמלטים (ועל אחת כמה וכמה לבין אלו שנסתייעו בישראל על מנת לעזוב את ארגנטינה). תהיה התייחסות בהמשך בעיקר לעדויות ורגשות של המשפחות שקרוביהם הועלמו.

מבחינת העדויות, מתגלה תופעה קשה: הרגשת המשפחות היא כי לא רק שהרשויות או מדינת ישראל לא העניקו את הסיוע הנחוץ, הנדרש כל כך במצבים הקשים שעברו המשפחות, אלא שהן אף לא זכו לאוזן קשבת ולהבנה. הטענה אותה משמיעות המשפחות היא לא רק בנוגע לחוסר הסיוע, אלא כלפי היחס אליהם כאל "מצורעים" ולא רצויים. ניתנה למשפחות הרגשה כי פניותיהן החוזרות ונשנות מהוות הפרעה לניהול השוטף של העבודה. היו מקרים בהם נסגרו בפניהן הדלתות או שנמסר להם בידי פקידים זוטרים כי הדרג המנהלי אינו פנוי לראותן. אירוע טראומטי במיוחד היה ביקורו של שר החוץ דאז – מר יצחק שמיר. ביקורו עורר ציפיות רבות אך השגריר דחה את רוב הבקשות לפגישה עם השר.

טענה נוספת שנשמעת היא כי מדינת ישראל לא ניצלה את קשריה עם אנשי הצבא הארגנטיני ואת מכירות הנשק שלה לקבלת מידע.

לעומת אלה, מציינים לשבח את התנהגותו של הרב מרשל מאיר ז"ל שהקשיב, תמך, עודד, וביקר בבתי הכלא למרות ההשפלות שסבל והאיומים הקשים על חייו.

המשפחות בארץ

מקצת מבני המשפחות של הנעדרים התגוררו זה מכבר בארץ או הגיעו אליה בתקופה שלאחר החטיפה. משפחות אלו פנו גם הן אל אישים ורשויות על מנת לבקש סיוע לקרוביהם. באותה תקופה (1976 – 1980) סברו בני המשפחות שקרוביהם עדיין בין החיים ותחושה של דחיפות נוראה ליוותה את בקשותיהם, כדי להספיק ולהציל את מי שרק ניתן. הם קיוו שבעזרת גופי המדינה יצליחו לעשות מישראל מה שלא הצליחו לעשות מארגנטינה. בתחילה נעשו הפניות באופן

פרטי למגוון גורמים (ראשי ממשלה ושריה, חברי כנסת, קצינים בכירים בצה"ל, ועוד). אך עם זאת, המשפחות חשו כי עניינן לא טופל ביעילות הנדרשת, הזמן אזל ועזרה או מידע אין, ואם קיים, לא נמסר למשפחות.

חלק מהמשפחות הקימו ארגון על מנת לאחד את המאמצים ולנסות להשפיע ביתר שאת. הוקם אז "ועד קרובי משפחות של נעדרים בארגנטינה" שלאחר ימים יהפוך לארגון "ממוריה". ארגון זה דרש התערבות פעילה של המדינה בעניינם. בין היתר, פנה ועד המשפחות לחברי כנסת שונים וביקש התערבותם. בין חברי הכנסת נמצאה קבוצה, מכל הקשת הפוליטית, אשר הביעה רצון לסייע. אך מאמצי הקבוצה להביא את הנושא לדיון במליאת הכנסת העלו חרס. לדבריהם, יו"ר הכנסת, מנחם סבידור ז"ל, לא אפשר להביא את הנושא למליאה. לאחר פניות רבות, שלא נענו, למזכירות הכנסת, פנה ועד המשפחות לבג"צ. בעקבות הגשת הפניה התקיים דיון בכנסת, עוד לפני הדיון בבג"צ, ולראשונה, נסעה ועדה פרלמנטרית לארגנטינה במטרה ללמוד את הנושא. אך הועדה הפסיקה את מסעה לאחר שהות בת יומיים בארגנטינה וחזרה ארצה לקראת הצבעת אי אמון בכנסת. המסע לא הניב כל תוצאות.

אירוע זה אף חיזק את תחושת המשפחות על העדר מדיניות ברורה הלוקחת בחשבון את מכלול הנתונים שעמדו באותה עת לרשות הרשויות השונות ואת כלל האינטרסים. רושם זה התחזק מאחר שעל פי הידוע למשפחות, הממשלה מעולם לא קיימה דיון בעניין הנעדרים באופן מסודר, ממוסד, בנושא העומד על סדר יומה של המדינה.

הטיפול של המדינה באזרחים ישראלים החטופים

משפטים אחדים יש להקדיש לשני מקרים מתוך העדויות על הנעלמים: משפחות וינשטיין וחיימוביץ.¹ אם ניתן להסביר את העדר ה"אקטיביזם" מצד השגרירות כלפי הנעדרים בכך שאלה היו יהודים תושבי ארגנטינה (ומבלי שרוב המשפחות מקבלות טיעון זה), הרי בשני המקרים האלה מדובר בצעירים ישראלים שנחטפו והועלמו וגם נשאו אזרחות ישראלית. מעשי השגרירות ומדינת ישראל בזמן שלטון הגנרלים ולאחריו, בהתאם לטענות המשפחות, רחוקים מלהראות דאגה אמיתית כלפי אזרחיה. שונה הייתה התנהגות מדינות אירופה כלפי אזרחיהן (צרפת, שוודיה ואיטליה הן רק דוגמאות להתנהגות אחרת).

השנים שלאחר חזרת השלטון הדמוקרטי לארגנטינה

התקופה שבסוף שלטון הגנרלים ולאחר נפילתו לא שינתה את הרגשות של המשפחות כלפי ישראל. בעוד שמדינות שונות בעולם – ובעיקר איטליה, ספרד (השופט גרסון), צרפת, שוודיה, ניסו לנהל מערכה משפטית נגד הגנרלים ועוזריהם (אשר גם אם לא סייעה להכניס את הפושעים מאחורי סורג וברית, סייעה לדה-לגיטימציה של הגנרלים וכתוצאה מכך להוצאתם מהחברה הארגנטינאית והפיכתם ל"מוקצים" ע"י החברה הארגנטינאית), הרגשת המשפחות היא שישאל נמנעת מלהצטרף למאמצים אלה. חלקן מדברות על החמצה היסטורית, בשל שיקולים צרים, בה ישראל נמנעה מלהצטרף למערכות משפטיות רבות שהתנהלו בעולם נגד הגנרלים. מדינת ישראל אף לא יצאה נגד אנשי צבא בעלי תפיסה אנטישמית, שלא היססו להשתמש בדפוס התנהגות נאצים ופשיסטים ובסמליהם.

¹ ראו עדויות בדו"ח זה.

הציפיות של המשפחות מהועדה

מתוך העדויות עולה כי המשפחות השלימו בכך כי הנעדרים אינם עוד בחיים, ובקשתן היום היא לקבל מידע על מה שאירע, מקום בו שהו הנעדרים, תנאי המעצר, דרך רציחתם וגורל גופותיהם, ואף זיהוי שלהן, על מנת לנסות ולהביא אותן לקבר ישראל. כמו כן המשפחות מבקשות כי ישראל תתמוך ותסייע בעשיית צדק עם הרוצחים ועוזריהם, כדרכן של מדינות שונות באירופה.